

עידית לבבי גבאי / דברים לנוכח היצירה 'חירות' של האמן דויד וקשטיין

במשכן לאמנות בעין חרוד / 2014

שכתוב ועריכה מתוך שיחה מצולמת

" דויד, לדעתי אתה המדובב הגדול. בעשרים שנה שעבדנו יחד בגלריה באורנים, עשית ראיונות מצולמים עם עשרות אמנים ואמניות מהשדרה המרכזית של האמנות בישראל, והנה גם פה, בתערוכה המקפת שלך בעין חרוד, אתה מזמין אותנו להמשך שיחה. אתה ממשיך ליזום ולהחיות עניינים, לשאול ולגעת באנשים. אתה רוצה כל הזמן להתקרב, לחשוף, ולהגיד שהאמנות צריכה לעסוק בשאלות של המקום, של החיים, של אנשים חיים. כל כמה שנים אתה בא עם המצלמה שלך כמו 'לבדוק לנו דופק'. אנחנו בני ובנות אותו דור. דור האמנים והאמניות בוגרי מלחמת יוה"כ 1973. את דרך יצירתך אני חושבת שאני מכירה כמעט מראשיתה, עוד מהתערוכה של קבוצת 'רגע' במוזיאון ישראל בה ראיתי לראשונה את ציורי הברכות שלך בקיבוץ עינת (1986). אך בהקשר לשיחה זו אני דווקא נזכרת בתערוכתך שהוצגה בבית האמנים בראשון לציון (1996), שמעטים ראו אותה, ובה נפגשתי לראשונה עם הדימויים ששאלת מקריקטורות אנטישמיות מהתקופה הנאצית בגרמניה. היו שם עכבישים זדוניים חורשי רע וכל מיני דברים קשים.

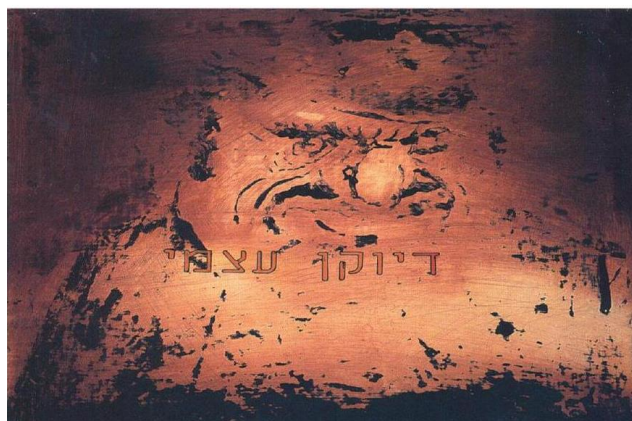
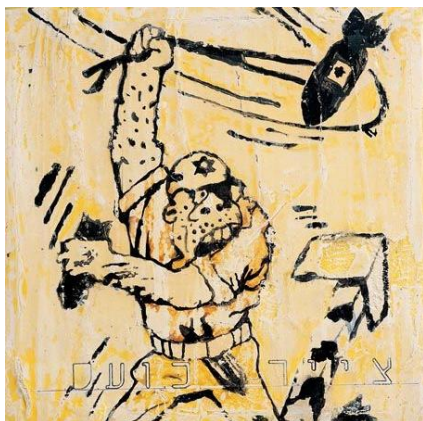
דויד וקשטיין, 'עכביש', 1994, שמן על בד, 30X30 ס"מ

למטה: ציורים נוספים מהתערוכה בראשון לציון, 1996.

זוכרת שהמפגש ההוא עם יצירותיך גרם לי למבוכה, לעימות פנימי. אני אמנית הקשורה מאוד לנראטיב החלוצי-ציוני וגם שייפול עלי הר של חרא אני כנראה אמשוך להגיד לעצמי "אנחנו טובים, אנחנו יפים". אני בד"כ עובדת וחוקרת מתוך המאגר הביוגרפי שלי, בנסיון להבין ולחלץ משם זהות ואופן עמידה בעולם. בתוך הסטודיו שלי אמנם אני רוצה לגשת ולגלות גם את הסדקים בנראטיב שהורישו לי סבי ואבי, אך בכל זאת מבקשת לגלות ולדלות את היסוד האנושי שבעלילות הזמן. בשבילי, אם לסמן משהו, אז להביא משהו בשביל לתקן, לעורר בצופה את היסוד האנושי שבו, החומל, גם בתוך ועם הקונפליקטים.

לעומת זאת אתה מחפש ומסמן דווקא את היפוך המבט. זאת אתה עושה באמצעות חיפושך והשימוש שאתה עושה במאגרים של קריקטורות אנטישמיות ממלחמת העולם השנייה ומהעיתונות המצרית והכלל ערבית משנות השבעים והשמונים של המאה העשרים, המתייחסות למלחמת ששת הימים, לכיבוש, למלחמת יום כיפור ולאחריה. אתה לוקח על עצמך את המבט של 'האחרים'. לא אתה הוא שבונה ומבנה את זהותך אלא אתה בוחר לייצג אותה כהשתקפות של מבטם, תודעתם, תרבותם של ה'אחרים' - הזרים, האוייבים. אתה מצייר את עצמך כיהודי זדוני ומכוער, כחייל/צייר כועס, אלים ואכזר. אני מודה שעד היום (ואני מכירה אותך ואת יצירותיך כארבעים שנה) לי זה קשה. אבל קשה זה טוב, כי זה מעורר אותי, חושף אותי למבט חוזר ומעמת אותי עם שאלות קשות. לכן הפגישה אתך ועם יצירותיך היא תמיד גם מעוררת.

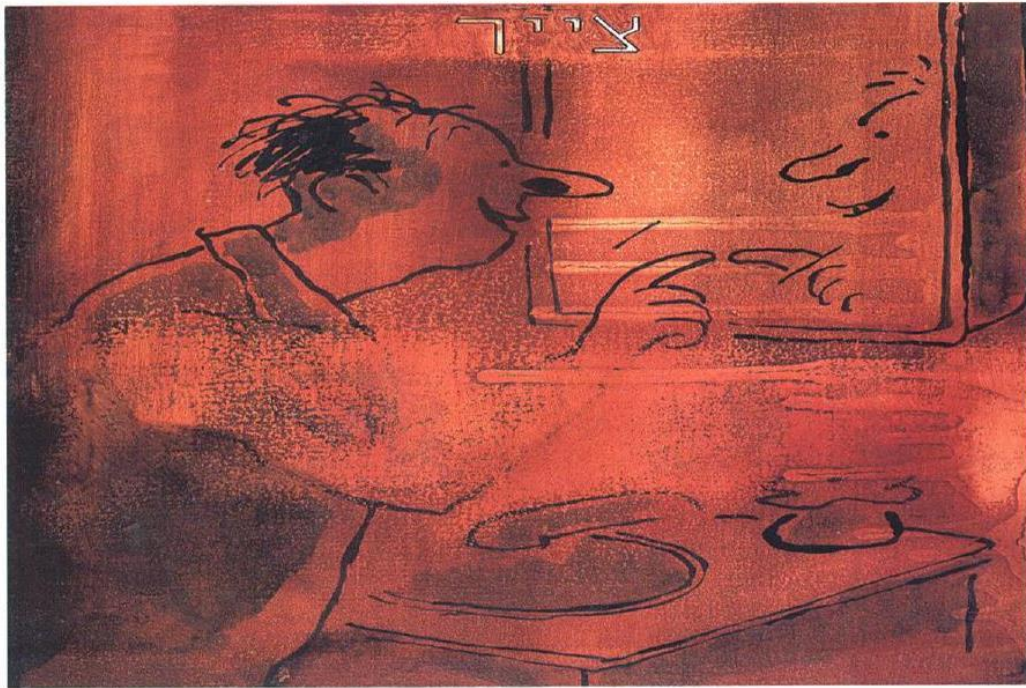

מימין: דויד וקשטיין, **דיוקן עצמי עם מגן דוד**, 1992, שמן על בד, 40X40 ס"מ

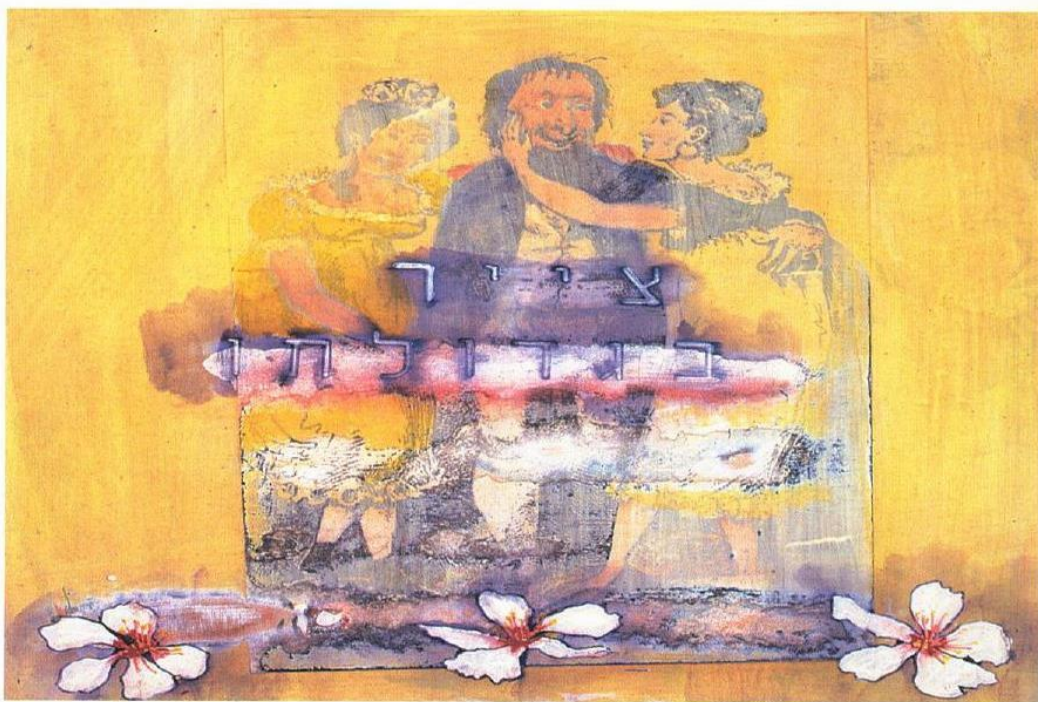
משמאל: דויד וקשטיין, **צייר כועס**, 1993, שמן על בד, 30X35 ס"מ

אני חושבת שיש הבדל גדול בין להיות גבר במדינת ישראל או להיות אישה. זה משהו אחר שאתה בגיל תשע עשרה הלכת למלחמה (73') לחמת שם, נפצעת, נפגשת עם המוות, (כמעט עם המוות שלך) עברת טראומה. אני חושבת שאשה עוברת את המלחמות באופן אחר. גם אם עברתי המון מלחמות (במלחמת יום כיפור הייתי מד"סית, עבדתי עם פצועים), זה משהו אחר. אנחנו הנשים מרוחקות יותר מזירת ההתנגשות, אנחנו עדות, אנחנו סופגות את ההדף. האהובים שלנו מתים, נפצעים, אבל זה ההדף. אני אף פעם לא יריתי בבן-אדם ולא ממש ירו בי. עבר מעלי טיל, נפלה פצצה בעמק על יד טבעון, אלו האירועים. הדרמה של המלחמות אצל אישה היא במובן מסויים יותר פנימית. אני חושבת שאצל הגבר, אצלך למשל, זה הרבה יותר פרונטאלי, גופני. חזק. יש פה בתערוכה המון סימנים ואם היושבים פה חושבים שהם רק מופנים באופן ישיר אליהם, אז אמנם כן, אבל גם לא. סימן, אם אתה שם אותו חזק הוא שולח יד אל מעבר לעצמינו הוא סוג של מאבק בתחושת החידלון, בשיחה עם המוות. הנה, אתה דויד יוצק ומשאיר עקבות סימנים-דימויים באבנים הקטנות, בפסיפס. יש לנו כאנשים בוגרים, בערך כחמישים שנה לעשות דברים חזקים, זהו 'חלון ההזדמנויות' (וזאת למי שלא מת במלחמות או במחלות). יש לנו זמן קצוב לעשות פעולות, לעורר ולהתפתח בהבנת עצמינו ביחסים עם החיים סביבנו.

דויד, לפעמים אני חושבת שאתה חושד באמנות שהיא מזויפת, שיש בה הרבה משחקי חברה והעמדת פנים... ועל כן יש גם לחתור תחתיה, לבקר אותה באמצעיה. לבדוק את כוונתם ומעשיהם של המקיימים אותה. בציורך במהלך השנים אני רואה גם אירוניה עצמית. כדוגמת הציור " צייר מול מראה" 1995 או סדרת הציורים " צייר בגדולתו עם פרחי שקד " 1994-5 שהצגת בגלריית הקיבוץ בתערוכה 'בת פרעה' (אוצרת: טלי תמיר)

דויד וקשטיין, צייר מול המראה, 1995, שמן על בד, 45X35 ס"מ

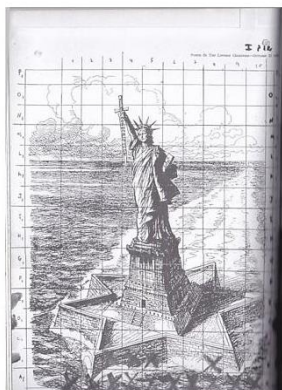
דויד וקשטיין, צייר בגדולתו עם פרחי שקד מס 3 (פרט), 1995, טכ' מעורבת על עץ לבוד, 40X40 ס"מ

אני מרגישה לעיתים שבהויתך ובפעולותיך, יש איזה פרדוקס. אתה עושה אמנות אבל אתה לא כל כך מאמין באובייקט האמנותי שהוא כשלעצמו מספיק בשביל להשפיע. בזאת אני חושבת שאנחנו מאוד שונים. כשאני בסטודיו ועושה אפילו ציור קטן אני מאמינה בו שהוא, אם הצלחתי, מרכז ומבטא נקודה ארכימדית, ושאם יסתכלו בו טוב הוא יכול להפוך ולהניע עולמות ואם זה עוד לא קורה זה רק עניין של זמן או רק בעיה טכנית שאף אחד עוד לא ממש עמד מולו ודרש בו (צוחקת). אתה, בדרך חייך ופעולותיך אינך מקיים את המודל של האמן המתבודד בסטודיו אלא אתה בוחר להתנהל בדרך אחרת, בדרך של אמן-יוזם בעל רגישות ומעורבות חברתית-פוליטית. אתה נע ופועל מחוץ לסטודיו. יש בכך צורך להפגש שוב ושוב עם הפער שבין האמנות לחיים. אתה צריך סביבך אנשים. אתה רוצה להשפיע בעוד אתה חי; בכאן ובעכשיו.

דויד וקשטיין עם מיכאל קסוס גדלוביץ מאמנות לעם עם נבחרות הציור (נ.צ.) מנצרת /אורנים, רמלה, ואופקים/רהט במפגש משותף בסיום עבודת הפסיפס 'חירות' בבארי בשנת 2005.

לשם כך אתה מגייס ומפעיל הרבה כוחות והרבה כלים ולכן אני קוראת לפעולתך בהקשר זה – דיבוב. אתה מדובב אותנו בראיונות עם המצלמה ואתה גם מדובב במודוס העבודה שלך; בזה שאתה מביא לקבוצות ממקומות שונים וממגזרים שונים את הפסיפס, ועובד איתם על פרויקטים גדולים. אנשים אומרים שכך אתה רוצה לעשות את העבודות שלך אבל אני מציעה גם נקודת מבט אחרת: למעשה אתה מביא להם את הפסיפס בשביל לדובב אותם. אתה יוזם ומזמן להם מפגש בו ידברו, ישאלו, יצחקו, יתהו, ועל הדרך גם יתבוננו.

למשל יתבוננו בדימוי הפסיפס המוצג בתערוכה זו, שנלקח מאיור בעיתונות הבריטית משנות הארבעים שהופיע לצידו של מאמר הקורא לארה"ב להצטרף למלחמה בגרמניה הנאצית ובו פסל החירות נישא על גלי הים ואבוקת האור שבידו התחלפה בחרב עליה כתובה המילה 'התגייסות'. כל זאת קורה תוך כדי יצירת הפסיפס כעבודה שיתופית מורחבת בה הם משאירים באופן מובלע גם את טביעת ידם. זו היא עוד דרך שמצאת לדובב את המציאות, לקשור ולהשפיע באמצעות פעולה ישירה על קהילת החיים והמעורבים בה.

דויד וקשטיין עם קבוצת נערים ונערות מקיבוץ עין חרוד משוחחים ועוזרים בהצבת עבודת הפסיפס 'חירות' והתאמתו לרצפת חלל התצוגה במשכן לאמנות בעין חרוד ב 2014 .

ובעניין השימוש והעיסוק שלך במאגרים חזותיים של דימויי רוע ממקורותיהם השונים. זאת מהפיכה מזדחלת שאני מתחילה להרגיש אותה באמנות הישראלית. אל מול חזיונות האור בציור הישראלי ושירת ההלל ליופיה של הארץ, עולים וחודרים דימויים של רוע, (אולי אתה הקדמת בזאת את כולם) ועולה השאלה: מהי השפה של הרוע? איך ניתן לסמן, לייצג ולהתמודד עם הרוע המהדהד בנפשינו, בארצנו, בחיינו? * וזאת לא בגלל שאני רע, אלא בגלל שאני מכיר בקיומו של הרוע וחוקר ומתעמת עם מופעיו. לי באופן אישי קשה עם זה. אבל מצד שני זה מרתק, חשוב ומעורר. "

.....
* שיחה זו התקיימה כראיון מצולם במשכן לאמנות בעין חרוד בספטמבר 2014

ושוכתבה ונערכה לגרסת טקסט - במרץ 2024

הדיון ביצוגי הרוע ביצירתו של דוד וקשטיין ובאמנות הישראלית אחרי ה 7.10.23 קיבל תוקף ומשמעות נוספת ונראה בעת חתימת העריכה של טקסט זה כרלוונטי יותר מתמיד.